

Publicerad 6 februari 2010 kl. 04:00

Krönika: Gunnar Bergdahl

Ett eko från skammens tid

Gunnar Bergdahl. **Veckan fylls av** filmupplevelser på festivalen i Göteborg. Men jag tar med mig, som ett bortdöende eko, förra veckans minnesdag av Förintelsen. Svenska judars vittnesmål om en ökad antisemitism är skrämmande. De finns där som en svag ton av samtid under två dokumentärer som jag ser i Göteborg. Titeln är "Forgotten Transports" och skildrar de tjeckiska judarnas öde under kriget.

Det är filmer som breddar och konkretiserar bilden av Förintelsen. Detta är inte Auschwitz med sin världsberömda skylt eller Treblinka. Detta är otaliga små glömda bynamn, arbetsläger ingen längre vill minnas förrän Lukas Pribyl kommer med sin kamera, sina frågor och dessa uppletade bilder ur hemliga okända arkiv och privata familjealbum.

I filmen med undertiteln "Vitryssland" handlar det om de 7000 tjeckiska judar som skickades österut till det ockuperade Vitryssland där SS och deras Einsatzgrupper hämningslöst for fram. 22 överlevde kriget. Alla män. Och den slingrande överlevnadsstigen ledde dessa till partisanerna i de vitryska skogarna.

Här berättar dessa åldrade män som en gång var unga och starka, som sorterades ut som arbetsjudar, som lyckades fly ut ur gettot och mot alla odds överleva. Deras nakna historier klipps oavbrutet mot arkivbilder, familjefoton och gamla journalfilmer. Orden och minnena. Ljudet av stelfrusna kroppar av hängda som slår mot varandra. Kylan. De summariska avrättningarna, den ständigt närvarande döden, den flämtande livsgnistan.

Filmen "Lettland" följer vad som hände de 2000 tjeckiska judar som skickades till Riga 1943. 46 överlevde. Alla kvinnor. Här är det aningslösa 20-åringar som skiljs från sina familjer, sätts i hårt tvångsarbete, skickas från det ena lägret till det andra för att till slut i en allt mindre grupp hamna i Bergen Belsen våren 1945.

Åh, dessa kvinnor med sina ansikten där smärtan löper genom rynkorna, som kämpar med sina minnen, som höll samman och hjälpte varandra,. Till slut kommer befrielsen, runt dem ligger liken i högar. De skickas med tåg till Sverige. Våra gränser är öppna, de svenska nazisterna har plockat undan sina Hitlerbilder och nu är alla demokrater. Krigets flyktingar och rashatets offer är välkomna. Freden och framtiden har kommit. Det är nästan som om detta vore en berättelse med lyckligt slut. Men i ett sista arkivmontage tvingar Pribyl oss att känna hur detta överlevande var ett extremt undantag. Till en spröd version av vår svenska folkvisa "Jag vet en dejlig rosa" tar han oss i dessa svartvita, alldeles outhärdligt autentiska foton till helvetet i skogen i Kari Liva dit flickornas föräldrar och alla andra som sorterades ut vid ankomsten fraktades, tvingades klä av sig nakna och huttrande vänta på att skjutas och vråkas ner i lager på lager i en grop.

När jag skrev om Förintelsedagen i förra veckan konstaterade jag att de svenska främlingsfienderna då kallade sig nationella socialister men i dag svenska demokrater.

Jag gjorde det eftersom de som bildade sverigedemokraterna var öppna nazister från grupperingen BSS (bevara Sverige svenskt) i likhet med partiets ordförande fram till 1995, Anders Klarström. Personer som tror på judiska världskonspirationer och den kristna nordiska rasens nödvändiga renhet.

I dag försöker sd göra oanständigheten anständig genom att förneka partihistorien och putsa på sin image. Men 2006 uppmanade nationaldemokrater, förintelseförnekare, blågula fosterlandsvänner, Karl XII-fanatiker och andra högerextremister alla "riktiga svenskar" att lägga sin röst på sd i riksdagsvalet.

Sådana "experter" på rashat förmår att genomskåda partiprogram och inser vad som döljer sig bakom talet "Vi är inga främlingsfiender – stoppa massinvandringen".

Ett svagt men hotfullt eko från skammens tid.

Gunnar Bergdahl

gunnar.bergdahl@hd.se

042-489 90 06

Ansvarig utgivare: Sören Karlsson
